

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Қурбонов Маҳмадӣ Сатторович дар мавзуи «Шароитҳои педагогии тақмилёбии шуурнокии миллии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилоти донишгоҳӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот

Масъалаи тарбияи худшиносӣ ва шуурнокии миллии наврасону ҷавонон аз замони қадим дар маркази таваҷҷуҳи олимони қарор дорад. Олимони ватанӣ ва хориҷӣ масъалаи тарбияи худшиносӣ ва шуурнокии миллии наврасону ҷавононро бо назардошти хусусиятҳои миллии мавриди таҳқиқ қарор додаанд. Имрӯз вобаста ба тағйироти дар шуури ҷамъиятӣ рухдода маълум гардида истодааст, ки беқурбшавии арзишҳои маънавий-ахлоқӣ ба буҳрони ахлоқии дар ҷомеа мавҷудбуда алоқаманд мебошанд.

Баррасии масъалаи тарбияи шуурнокии миллии наврасону ҷавонон дар шароити кунунии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар қаламрави он миллатҳои гуногун зиндагӣ мекунанд, ба ҷумлаи масоили афзалиятнок шумил мебошад. Бинобар ин, диссертатсияи унвончу Қурбонов Маҳмадӣ Сатторович дар мавзуи «Шароитҳои педагогии тақмилёбии шуурнокии миллии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилоти донишгоҳӣ» бахшида шудааст, ки фарогири масъалаҳои муҳими рӯз буда, бештар ба ивазшавии самтгириҳои маънавий-ахлоқӣ, мушкилоти мавҷудбуда дар ин самт вобаста мебошад, ки аксар вақт боиси мушкилоти иҷтимоӣ мегарданд. Мушкилоти мавҷудбуда албатта, ба маънавиёти ҷомеа, махсусан, ба шуурнокии миллии ҷавонони муосири тоҷик бе таъсир наемонанд.

Ҷавонони имрӯза бо таваҷҷуҳ ба азхудкунии арзишҳои маънавий, яъне бо омодагӣ ба андӯштани таҷрибаи инсонӣ ва дарки воқеаҳои дар олам рухдода тафовут доранд. Аз ин хотир, ислоҳоти соҳаи маорифи Тоҷикистон, ки бо тағйирот дар соҳаҳои фарҳангӣ-иҷтимоӣ марбут

мебошад, талаботи навро ба сифатҳои шахсияти таълимгирандагон, аз ҷумла донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва муносибатҳои навро ба ташаккули шахсияти онҳо тақозо мекунад. Ба ҷомеаи муосир шахсияти худмубрамсозандаи аз ҷиҳати маънавӣ ғани зарур аст, ки ба азхудкунӣ ва интиқоли ғояҳои дорой пояи миллӣ ва маънавӣ қобил бошад.

Бо тақия ба таҳқиқотҳои педагогӣ ва психологӣ ба тарбияи маънавӣ-ахлоқӣ ҷавонон бахшидашуда дар диссертатсия унвонҷу Қурбонов Маҳмадӣ Сатторович таъкид гардидааст, ки синну соли ҷавонӣ ҳамчун давраи муҳим дар ташаккули шахсият ва муайян кардани мавқеи ҳаётии онҳо муайян карда шудааст, зеро маҳз дар ҳамин давра заминаҳои арзишҳои маънавӣ-ахлоқие поягузорӣ мешаванд, ки дар солҳои минбаъда симои иҷтимоӣ ва ахлоқӣ ҷавонро муайян месозанд.

Дар муқаддимаи диссертатсия мубрамияти мавзӯи интихобнамуда ва дастгоҳи илмӣ диссертатсия аз ҷиҳати илмӣ-назариявӣ асоснок карда шуда, тибқи талаботи мавҷудбуда оид ба таҳия ва омода намудани корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ рӯйи кор оварда шудааст.

Пеш аз ҳама дар диссертатсия марҳилаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ мантиқан дуруст муайян карда шудаанд, ки онҳо ба сифати методикаи гузаронидани корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ хизмат намудаанд: амсилаи сохтори ғанигардонии таҷрибаи шуурнокии миллии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилоти донишгоҳӣ ба амал бароварда шудаанд; шароити педагогӣ, ки ба самарабахшии ғанигардонии таҷрибаи шуурнокии донишҷӯён мусоидат менамуданд, ошкор ва муайян карда шудааст; натиҷаи корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ ҷамъбаст карда шуда, хулосаҳои асосӣ ба шакл дароварда шуданд, амсила ва тавсияҳои методӣ пешниҳод карда шудааст.

Дар ин замина унвонҷу кӯшиш ба харҷ додааст, ки зимни гузаронидани корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ бартарии муҳит ва нуруи педагогӣ муҳити бисёрфарҳангии таҳсилоти донишгоҳро дар

ташаккули таҷрибаи ғанигардонию шуурнокию миллию донишҷӯён баррасӣ ва натиҷагирӣ намояд.

Дарачаи асосноккунии нуктаҳои илмӣ ва хулосаҳо

Вобаста ба он ки бунёди тарбияи шуурнокию миллию дар синну соли ҷавонӣ зуҳур меёбад, унвончу ибраз мекорад, ки дар асоси хусусиятҳои худвижаи ин синну сол, бояд мавқеъҳои ахлоқии ҷавонон босуръат ташаккул дода шаванд. Вале пайдошавии қобилият ба худмуайянкунӣ ва худрушддиҳӣ зимни мавҷуд набудани озодии ботинӣ дар муҳити иҷтимоӣ, саъю талоши шахсият, рушдҳои тафаккур ва хударзбӣ, дарки чунин хислатҳо, ба мисли нотакрорӣ, самтгирӣ ба тарҳрезии бошуурона тай намудани роҳи ҳаёт ва зоҳиркунии самтҳои ҳаётии омодагии донишҷӯёни донишгоҳ ба ғанигардонию таҷрибаи шуурнокию миллию татбиқи раванди мазкур дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ мушкил мебошад.

Дар ин робита, масъалаи ҷустуҷӯи воситаҳо, методҳо ва шаклҳои дастгирии педагогии раванди ғанигардонию таҷрибаи шуурнокию миллию донишҷӯён мубрам мегардад ва ин омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбиро водор месозад, ки зини ташкилу гузаронидани чорабиниҳои гуногуни тарбиявӣ таъсироти манфии омилҳои муҳити ба шахсияти донишҷӯён ҳалал воридкунандаро пешгирӣ намоянд.

Таъкид кардан зурур аст, ки айни замон, на ҳамеша шароити мусоид барои рушди шахсияти донишҷӯён мавҷуданд. Мушкилоти сершумори ҳалношудаи иҷтимоӣ ба муассисаи таҳсилоти олии касбӣ ҳалал мерасонанд, то ки вазифаҳои ташаккули таҷрибаи худшиносии миллию донишҷӯёнро дар ҳаҷми пурра иҷро карда, бо ин ба таъсири манфии ғайримуташаккили воқеиятро ихотақунанда самаранок муқобилият карда шавад.

Зимни ташкили дурусти раванди тарбияи ғанигардонию шуурнокию миллию донишҷӯ, ки дар ҳамкорию педагогии муассисаи таҳсилоти олии касбӣ, оила ва ҷомеа сурат мегирад, метавон аз он пешгирӣ кард, ки

азхудкунии таҷрибаи шуурнокии миллӣ ва арзишҳои ахлоқии ҷомеа аз ҷониби донишҷӯён рад нашуда, балки ҳамчун меъёр ва қоидаҳои ҳаётан зарур қабул ва аз худ карда шаванд.

Таҳлили танқидии адабиёти илӣ-педагогӣ, мушоҳидаҳои рафтори донишҷӯёни муассисаи таҳсилоти олии касбӣ дар раванди корҳои таълимӣ тарбиявӣ, мусоҳибаҳои инфиродӣ гурӯҳӣ бо донишҷӯён оид ба масъалаи тарбияи ғанигардонии шуурнокии миллии донишҷӯён ба унвонҷу имкон доданд, ки дар ин бора баъзе ҷамъбасту хулосабарориҳо намояд: синну соли ҷавонӣ барои ташаккули шуурнокии миллӣ мусоидтар мебошад; дар тарбияи шуурнокии миллии донишҷӯён муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотии донишгоҳӣ самаранок мебошанд; тарбияи шуурнокии миллӣ бо таъҷиб ба истифодаи нерӯи педагогии муҳити бисёрфарҳангии донишгоҳӣ самаранок мебошад; мавқеи ахлоқии ҳуди донишҷӯён ҳавасмандиро ба худтарбиякунию худруштардиҳӣ тақвият мебахшад; ташаккули шуурнокии миллии донишҷӯён зимни тадбиқи ҳамкориҳои педагогии тамоми сохторҳои донишгоҳ, ки нерӯи тарбиявиро ташкил медиҳанд, самаранок мебошад.

Масъалаҳои болозикр ва дигар масъалаҳо мақсад, мазмун ва муҳтавои диссертатсияи унвонҷу Қурбонов Маҳмадӣ Сатторовичро дар бар мегиранд, ки дар бобу зербобҳо ва хулосаҳои ироагардида ба пуррагӣ ифодаи худро ёфтаанд.

Асоси методологӣ ва назариявии таҳқиқот

Унвонҷу бартарии ҷорӣ намудани такмилёбии шуурнокии миллии донишҷӯёнро асоснок намуда, нуқтаи назари илмӣ зеринро пешниҳод намудааст, ки мо ин нуқтаи назарро комилан дастгирӣ менамоем:

– мавқеи ҳуди донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотии донишгоҳӣ ба аз худ намудани меъёрҳои шуурнокии миллӣ бояд афзалият пайдо кунад;

– ғанигардони мазмуни муҳити бисёрфарҳангии таҳсилоти донишҷӯён бо арзишҳои аз ҷиҳати маънавӣ-ахлоқӣ бой гардонида шавад;

– раванди педагогии ғанигардони таҷрибаи тақмилёбии шуурнокии миллии донишҷӯён дар асоси технологияҳои муосир тарҳрезӣ карда шавад;

Мо бо хулосаи мантиқан илмии муҳаққиқ комилан мувофиқ ҳастем, ки менависад: «Таҷрибаи тақмилёбии ғанӣ гардонидани шуурнокии миллии донишҷӯён ҳамчун раванди ҳадафманди дастгирии педагогии афзудани мазмуни нерӯи ахлоқӣ бар худтақмилдиҳии маънавии шахсият дар заминаи муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотӣ бо иҷрои вазифаҳои таълимдиҳандагӣ, тарбиявӣ, иртиботӣ, имкон медиҳад, ки барои дарк ва қабули арзишҳои фарҳангии маънавӣ, меъёрҳо ва намунаҳои рафтори одамон дар ҷомеаи фарҳангӣ шароит фароҳам оварда шаванд» (с. 14).

Бояд зикри намуд, ки дар ҷараёни таҳқиқот аз ҷониби педагогҳо – иштирокчиёни озмоиши педагогӣ ҳангоми тренингҳо ва семинарҳои омӯзишӣ салоҳиятҳои педагогӣ муайян карда шуданд, ки барои ғанигардони таҷрибаи шуурнокии миллии донишҷӯён заруранд. Дар раванди ғанигардони таҷрибаи тақмилёбии шуурнокии миллии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангии таҳсилоти донишгоҳӣ, унвончу ба нақши омӯзгор, сифатҳои шахсӣ, салоҳиятҳои ӯ, ки яке аз мавқеҳои аввалиндараҷаро дар баланд бардоштани самарабахшии дастгирии педагогӣ донишҷӯён ишғол менамоянд, эътибори махсус додааст. Масалан: боварӣ, қувва ва имкониятҳои донишҷӯён; тавачҷуҳ ба олами ботинии донишҷӯён, қушодагӣ ба қабули мавқеъ; нуқтаҳои назари худ ва дигарон; устувории эҳсосотӣ, самтнокии мусбат ба ҳамкориҳои педагогӣ; маҳорати гузоштани ҳадафҳо ва вазифаҳо; мутобиқи хусусиятҳои синну солӣ ва инфиродии донишҷӯён; маҳорати таъмини муваффақият дар фаъолияти аз ҷиҳати маънавӣ нигаронидашуда; маҳорати табдил додани вазифаи иҷтимоӣ ба вазифаи аз ҷиҳати иҷтимоӣ муҳим; салоҳиятнокии дар

методҳои ғанигардони тачрибаи шуурнокии миллии донишҷӯён; маҳорти таҳияи барномаи ғанигардони тачрибаи шуурнокии миллии донишҷӯён (120).

Ин нуктаҳо дар чараёни гузаронидани корҳои тачрибавӣ-озмоишӣ ва ташкили чорабинӣ ва корҳои гуногуни тарбиявӣ тасдиқи ҳамаҷонибаи худро ёфтаанд.

Бояд зикр намуд, ки унвонҷӯ дар ҳар як зербандҳои бобҳои диссертатсия оид ба масъалаи мавриди назар таваҷҷуҳи махсус зоҳир намуда, роҳҳо ва усулҳои самараноки татбиқи қорӣ намудани муҳити бисёрфарҳангии таҳсилотиро дар ғанигардони тачрибаи шуурнокии миллии донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ озмоиш намудааст. Дар ин зимн, метавон гуфт, ки хулосаҳо ва далелҳои дар диссертатсия зикргардидаи муаллиф боътимод, илман асоснок буда, натиҷаҳои тадқиқот, ки аз хулосаҳои мантиқии дар чараёни омӯзиши масъалаи бароҳмонии тақмилёбии шуурнокии миллии донишҷӯён дар муассисаи таҳсилоти олии касбӣ ҳосилшуда бармеоянд, ҳамчун арзиши илмӣ ва эътимоднокии диссертатсия маҳсуб дониста мешаванд.

Эътимоднокӣ ва асоснокии нуктаҳои назари илмӣ ва хулосаҳои пешниҳодгардида ба яқдигар муҳолифат намекунанд ва ба мазмуни диссертатсия мувофиқ мебошанд. Унвонҷӯ барои гузаронидани корҳои тачрибавӣ-озмоишӣ пойгоҳи заруриро дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ барои ба қадри дарқорӣ ба даст овардани маълумоти эътимоднок ҷиҳати татбиқ намудани технологияи педагогии тақмилёбии шуурнокии миллии донишҷӯён интихоб намудааст.

Автореферат муҳтавои асосии диссертатсияро ифода карда метавонад.

Дар диссертатсия дар баробари муваффақиятҳо баъзе камбудихо ба назар мерасад, ки бартараф намудани онҳо барои мукамал шудани мазмуни диссертатсия кумак мерасонанд, аз ҷумла:

1. Сохтори тачрибаи маънавӣ бо меъёрҳои ҳавасмандсозӣ ва арзишӣ муаррифӣ шуда, вачҳҳои худшиносӣ ва худрушддиҳии маънавӣ,

муносибати арзишӣ ба олами атроф, самтнокии маънавии амалҳо ва кирдорҳои шахсиятро дар бар гирад.

2. Муҳаққиқ ба таҳқиқотҳои олимони тоҷик таваҷҷуҳ зоҳир намудааст, вале мебоист, ки муҳтавои таҳқиқотҳои анҷомдодаи онҳо васеътар кушода дода мешуд.

3. Қалби волидон ҷиҳати интихоб намудани равияҳо аз ҷониби хонандагон пурра кушода дода нашудааст.

Дар умум камбудиҳои зикргардида хусусияти тавсиявӣ дошта, қимати кори диссертатсионии анҷомдодаро коҳиш намедиханд. Кори диссертатсионии анҷомдодашуда бе шубҳа дорои арзиши назариявӣ ва амалӣ мебошад. Дар он маводи фаровони таҷрибавӣ гирд оварда шуда, таҳлилу хулосаҳои илман асоснок пешниҳод гардидааст.

Таҳқиқоти мазкур бо пуррагӣ ва нуқтаҳои назари илман асоснок тавофут дошта, дорои низоми махсуси мафҳумҳои ба ҷорӣ намудани таълими тафриқа асосёфта мебошанд. Натиҷаҳои дар ҷараёни таҳқиқот ба даст омада дорои ягонагии том буда, барои ташаккули неруи зехнии хонандагон тавассути ҷорӣ намудани таълими тафриқа шароити мусоиди педагогӣ фароҳам меоранд.

Мазмуни диссертатсия, хулосаҳои пешниҳодгардида оид ба натиҷаҳои таҳқиқот имкон медиханд хулоса намоем, ки мақсад ва вазифаҳои гузошташуда ва фарзияи таҳқиқот татбиқи амалии худро ёфтаанд.

Ҳамин тавр, таҳлили диссертатсияи анҷомдодаи унвончу Қурбонов Махмадиरो ба анҷом расонида, ибраз медорем, ки кори илмӣ мазкур мустақилона анҷомдодашуда ба ҳисоб рафта, дар сатҳи баланди илмӣ таҳия гардидааст. Татқиқоти мазкур барои илми педагогика дорои аҳамияти муҳими назариявӣ ва амалӣ мебошад. Натиҷаҳои ба даст овардашуда сахҳ баён гардида, хулосаҳо мушаххас асоснок карда шудаанд.

Диссертатсия кори таҳқиқотии мустақилона анҷомёфта ба ҳисоб рафта, ба талаботи Низомномаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба додани дараҷаҳои илмӣ пурра

мувофиқ мебошад ва муаллифи он Қурбонов Маҳмадӣ Сатторович барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот сазовор мебошад.

Муқарризи расмӣ, номзади
илмҳои педагогӣ, дотсент, мудир
кафедраи забони русии
Донишгоҳи давлатии молия ва
иқтисоди Тоҷикистон

Нарузова Гулшан
Турсуновна

“Имзои Г.Т. Наврузоваро тасдиқ мекунам”
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси Донишгоҳи давлатии молия
ва иқтисоди Тоҷикистон
16.03.2023

Маълумот барои тамос: 734067, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, кӯчаи Нахимов, 64/14, Тел: +992900900978 E-mail:navruzova72@mail.ru